

УДК 398.21(477.7.8)=811.116.2

НАРОДНІ КАЗКИ УКРАЇНЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОЛЕКЦІЇ П. Т. МАРКУШЕВСЬКОГО В ДЕРЖАРХІВІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Автором була зроблена спроба описати такий вид усної народної творчості, як казки. При цьому надати їм регіональний характер на основі зошитів студентів-філологів особового фонду П. Т. Маркушевського з архіву Одеської області.

Ключові слова: казки, побутові казки, фольклорний жанр.

Казки бувають різні, але в літературознавстві до цього часу не створено єдиної класифікації. Різні науковці пропонують свої варіанти, дуже серйозно обґрунтовані. Найбільш часто зустрічається поділ казок на чарівні, повчальні, біологічні і новелістичні. Різні чарівні перетворення виключають мораль, чарівне майже завжди присутнє в образах казкових тварин: вони розмовляють людською мовою, що неможливе в дійсному житті. Ще існує поділ на народні, створені колективною фантазією наших предків, і на літературні, авторські, які являються плодом письменницької уяви. Десь посередині знаходяться народні казки, піддані літературній обробці.

В основі чарівних казок знаходяться народні вірування і обряди древньої, докласової пори людського суспільства – родового ладу. Велика кількість казок пов'язана з обрядом ініціації – посвячення в мисливця, який часто зустрічається в казках і додає нашим далеким предкам віри в те, що великим мисливцем може бути тільки той, хто пізнає душу звіра.

Ці приклади доводять, що образний світ казки надзвичайно багатий, а подробиці в ньому не випадкові. Виявляється, що в усіх

своїх деталях казка пов'язана з дійсним життям людей давнього суспільства, їхніми віруваннями та міфами. Численні таємниці ховаються за дивними, чудовими, страшними, а часом смішними, чудернацькими образами, які подорожують з казки до казки.

Той факт, що казка виникла з єдиного джерела вірування давнього суспільства, основою життя якого було полювання, пояснює і схожість казок різних народів, в тому числі й тих, які ніколи не перетинались між собою.

В народних казках передається з покоління в покоління мудрість народу, усе, що є вартим уваги нащадків, життєвий досвід, мрії народу, його почуття. У казках також знайшли відображення важливі історичні події. Одні казки виховували любов до рідної землі, рідної домівки, рідної матері, інші до народу і Батьківщини в цілому. Є також гумористичні і сатиричні твори, які не мають педагогічного характеру. Але незважаючи на те, що різні групи казок відрізняються темами і формою, ідеї у них подібні. Усі вони прославляють мудрих, хоробрих та кмітливих і засуджують зрадливих, ледачих і підступних.

Основні теми побутових народних казок:

1. Суд правди над кривдою – мрія знедоленого народу.
2. Любов до рідної землі.
3. Протиставлення бідних багатим (дуже часто бідний чоловік - розумний та кмітливий, панич – невіглас).
4. Любов до праці – протиставлення працюючої людини ледачій.
5. "хліб і золото" – засуджували жадібність до наживи та показували, що для людини хліб є набагато дорожчим за будь-які гроші.

Взагалі, система персонажів казки досить розгалужена. Тут доречно згадати чарівні казки про тварин, де стереотипно лисиця вважається хитрою, кінь – благородним, собака – вірним. Казки про тварин – царина алегорій та висміювання людських вад. Зазвичай тут різко виділений соціальний підтекст. Це надає таким оповідям особливого колориту. Тут простежуються бачення народу

міжкласових відносин та інших соціальних явищ. Серед казок про тварин можна визначити "Чоботи з дзвіночками", "Казка про журавля" та багато інших.

Ще одна абсолютно автентична і неповторна риса цього фольклорного жанру в Україні – образ жінки. Берегиня, господиня та красуня має бути обов'язково працювитою, що є національним ідеалом жінки. В українській народній казці опис позитивної героїні не обмежений констатацією її фізичної краси – великий акцент робиться на моральних якостях, що є доволі суттєвою особливістю в порівнянні з казковим епосом інших, навіть споріднених східнослов'янських, народів.

Добірка чарівних казок – то своєрідний двобій людства з темними силами. Саме з них ми черпаємо уявлення про звичаї, вірування, традиції та обряди прадавніх українців.

Соціально-побутові казки містять цікаву інформацію про спосіб життя, турботи й основні життєві принципи наших пращурів. В них детально розповідається про етапи роботи в тому чи іншому напрямку та ступінь важливості любові до праці, якою у всі віки славилися українці.

У центрі казки завжди перебуває герой-добротворець і антигерой-злотворець. Герой-добротворець визволяє рідну землю від зміїв, чужоземців, рятує красуню; антигерой засуджується, проганяється, гине. Образу жінки, дівчини-героїні притаманні вірність коханому, материнському обов'язку, готовність до самопожертви заради дітей, чоловіка.

Казки українців Південно-Західної України мають всі особливості приведені вище, але ключові відмінності виявлені в ході вивчення справ державного архіву Одеської області – це активне використання русизмів та деякий відхід від оригіналу(наприклад казка "Про солом'яного бичка").

Список використаної літератури та джерел

1. Державний архів Одеської області (далі Держархів Одеької області). – Ф. Р-8259. – Оп. 1. – Спр. 422.
2. Держархів Одеької області. – Ф. Р-8259. – Оп. 1. – Спр. 503.
3. Держархів Одеької області. – Ф. Р-8259. – Оп. 1. – Спр. 186.
4. Святокум Н. Національні особливості української народної казки. – Режим доступу: <http://www.uamodna.com/articles/nacionaljni-osoblyvosti-ukrayinsjkoyi-narodnoyi-kazky-etnichni-stereotypy-ta-istorychni-svidchennya-u-foljklori/>
5. Українські народні казки. – Режим доступу: <http://proridne.org/Українські%20народні%20казки/>

Oleksander Shevtsov

FOLK-TALES OF UKRAINIANS OF THE SOUTH-WEST UKRAINE (ON THE MATERIALS OF P.T.MARKKESHEVSKY'S COLLECTION IN THE STATE OF ODESA REGION)

An author was the done attempt to describe such type of verbal folk creation, as fairy-tales. Thus to give them regional character on the basis of notebooks of students-philologists of the personal fund of P. T. Markushevskogo from the archive of the Odesa area.

Keywords: *fairy-tales, domestic fairy-tales, folk-lore genre.*